

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

Den kvinliga arbetskraften och de centrala ämbetsverken.

MILDRED THORBURN: Elizabeth Barret Browning. Ett karaktärsporträtt. I.
Från kvinnovärlden: Finland. Finska kvinnoföreningens fest 1 okt. — Tysk-
land. Intryck från en socialdemokratisk kvinnokongress.

Litteratur: *L. D.* Internationellt organ för kvinnans politiska rösträtt.
Föreningsmeddelanden.

Fil. dr. Maikki Friberg.

Mot ömma fötter,

brännskador, insektstyg m. m. vinner Salubrin dagligen allt större användning i samma mån som **allt flera** lärt känna uppfinnaren fil. doktor P. Håkansson's fabrikat och **rekommendera det för sina vänner.**

Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Specieri- och Färgaffärer. Partilager hos Geijer & Co, Stockholm.

Kvinnliga juridiska byrån

Triewaldsgränd 2. A. T. 143 23.
Kontorstid kl. 1/2 10—4.

Utför rättegångar, verkställer boutredningar och arfskiften, förmedlar egendomsför-
säljningar, aflärsöfverlåtelse och aekordsuppgörelser under hand, uppsätter **legala hand-
lingar**, utför i öfrigt juridiska uppdrag af alla slag samt ombesörjer med energi och till
ytterst billigt arfvode **inkasseringar.**

Nya Hushållsskolan.

(för bildade flickor). Grundad 1881.

Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.

Nya Hushållsskolans Matsalar

Vestra Trädgårdsgatan 19.

Obs! Särskild matsal för fruntimmer.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och ylle-
stramalj, passande för **Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serverings-
dukar m. m.** Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas
pr omgående.

5 REGERINGSGATAN 5.

Målarskolan 5 Biblioteksg. 1 tr.

Lektioner gifvas dagligen uti Akvarell-, Gobelin-, Olje- och Porslins-
målning, Gyllenläder och Läderplastik.

Anmälningstid 10—4.

Telef. Brunkebg 62.

Obs! Valsorteradt lager af Porslin samt färger för målning.
Bränning af Porslin utföres.

Emma Nordberg & Augusta Peterson.

Försäljes i flaskor om 1 å 2 liter.

Försök blott en gång

Liljeholms

ättika

och du skall lära dig upp-
skatta dess goda smak
och fina arom, ojämför-
ligt öfverlägsen den i han-
deln förekommande ättik-
syran.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

SSCHWEIZERBRODERIER.

Hvita broderade Remsor, Väfnader, Spetsar m. m. Absolut största urval, billigaste priser. Rikt profsortiment till landsorten.
Broderiaffären, 24 Kommendörsgatan
1 tr. (hörn af Sibyllegatan).

Uppritade Broderimönster

i största urval från 25 öre, färglagda från 75 öre till högre priser. Konstnärliga namn från 20 öre.

All sorts märkning emottages.

Största urval af uppritade, påbörjade och färdiga broderier samt garn, silke & tyger.

Italienska och franska Spetsar.

Elever i handarbeten, ritning och målning emottagas.

Fru Eva Kullens originella svenska nationaldräkter.

Beställningar å Fanor och Standar till föreningar emottagas.

Order expedieras äfven till landsorten.

Hallins Slöjd- och Broderiaffär,

32 Malmskillnadsgatan (hörn af Hamngatan.)

Allm. tel. **22097**. Stockholm.

Fröken Nanny Hårds af Segerstad

S JUKHEM,

STOCKHOLM, Sibyllegatan 46—48, 4 tr. (Hiss).

Hemmet emottager konvalescenter, nervösa och invärtes sjuka, men inga smittosamma sjukdomar. Hemmet i alla afseenden förstklassigt.

Rikstel. 88 44.

Allm. tel. 99 44.

Aug. Magnusson

44, 46 & 48 Vesterlånggatan 44, 46 & 48

31 & 33 Stora Nygatan 31 & 33

(ingång endast från Vesterlånggatan)

STOCKHOLM

Min nya Afdelning

för

Hvita varor

erbjuder odisputabelt största urval af:

Duktyger, Handdukar, Linnelärfter
och alla slags **Hvita Väfnader.**

Almedals, Norrköpings (Tuppen) och
Gamlestadens samtliga Väfnader
ständigt på lager till *fabrikpris.*

Då helt stycke tages lämnas *extra rabatt.*

All slags Sinnesömnad och Märkning
utföres *omsorgsfullt* å egna Atelierer.

För Utstyrslar ovilkorligen bäst och billigast.

Solida varor. Största urval.
Billigaste priser.

Aug. Magnusson,

STOCKHOLM.

Den kvinliga arbetskraften och de centrala ämbetsverken.

Som inledning till det spörsmål, som här nedan kommer att behandlas, bör det ej vara obefogadt att förutskicka några allmänna reflexioner om

Kvinnoarbetet i det moderna samhället.

Kulturutvecklingen går, som bekant, i riktning att ersätta hemarbetet med fabriksarbetet. Storindustrien inskränker allt mer och mer hemsysslornas antal och det arbete, som förr utfördes af kvinnorna inom bostadens väggar, har beslagtagits af fabrikerne. Ångmaskinen har, som ofta blifvit anmärkt, åstadkommit en revolution inom kvinnoarbetet. Ångan kan indirekt sägas vara en drifkraft äfven till den moderna kvinnorörelsen. Detta sakförhållande har, som naturligt är, icke förbigåtts af nutidens nationalekonomer, särskildt må här påpekas hvad den framstående tyske författaren teol. dr Friedrich Naumann i sitt arbete »Neudeutsche Wirtschaftspolitik» yttrar i detta ämne.

Efter att med en del exempel ha påvisat hurusom i det moderna lifvet familjebegreppet antagit nya former och huru i följd däraf området för hvad som ansetts vara kvinnans naturliga sfär allt mera inskränkts, frågar författaren: »Hvad återstår till slut för kvinnan att uträtta i det rike, som kallas hennes, d. v. s. i hemmet? Man säger att hon skall nöja sig med att uppfostra sina barn. Men om detta gäller för mödrarna, hvad skola alla ogifta kvinnor taga sig till? För dem finns inom den förminskade familjen absolut ingen plats. Förr i världen funno tanter, kusiner och andra kvinliga släktingar öfverallt användning i hemmen, alla gamla familjehistorier berätta om dem; nu vet en man, som lefver i små förhållanden, allra hälst i en stad, med bästa vilja i världen ej hvad han skall taga sig till med sina kvinliga anhöriga. För den kvinna, som ännu icke är moder eller aldrig blir det eller som tidigt sett sina barn växa upp, återstår intet annat än att söka arbete utomhus. Kvinnorna *måste* gå ut på arbete! Alla moraliska invänd-

ningar däremot äro, såsom förhållandena gestaltat sig, endast dåraktigt prat. Den bildade kvinna utan förmögenhet, som i våra dagar ej går ut på arbete, är sämre ställd än kroppsarbeterskan. Kvinnans värdighet i det moderna lifvet fordrar att hon icke låter skänka sig sitt lifsuppehälle.»

Hvad här anförts af den tyske författaren är tillämpligt på kvinnoarbetet öfver hela den civiliserade världen. Kulturutvecklingen har tvingat stora massor af kvinnor, med eller mot deras vilja, att söka skaffa sig en verksamhetskrets utanför hemmet. Särskildt i vårt land med dess låga äktenskapsfrekvens och kvinnornas stora öfvertalighet*) har detta för tusentals kvinnor blifvit en bjudande nödvändighet.

Huruvida den omhvälfning i kvinnoarbetet, hvarom här talas, varit befordrande för samhällets och kvinnornas egen lycka, där-om äro kanske meningarna delade, men hvad ej kan förnekas är, att det ej står i någons makt att vrida utvecklingens hjul tillbaka. Sedan kvinnan steg för steg drifvits från sina traditionella sysselsättningar, har hon måst se sig om efter nya förvärfskällor, och det alltmer invecklade stats- och samhällsmaskineriet har också öppnat sådana för henne. Staten själf har ej håller tvekat att tillgodogöra sig den ledigblifna kvinliga arbetskraften genom att bereda den en ständigt ökad användning inom sina respektive institutioner. Men att ett intrång på för det andra könet privilegierade arbetsområden ägt rum, något som man ej sällan hör framhållas så väl i tal som skrift i fråga om kvinnoarbetet i det offentliga lifvet, kan väl ej rättvisligen påstås. Förflyttningen af hemarbetet från kvinnans händer till det af män ledda fabriksarbetet skulle då innebära ett intrång i motsatt riktning. Det berättigade i denna senare arbetsomkastning har dock aldrig ifrågasatts och borde göra det lika litet beträffande kvinnans nya verksamhetsfält; det ena som det andra bevisar blott att, utom i de fall, då vissa fysiska förutsättningar äro nödvändiga, stora områden af det mänskliga arbetet icke äro bundna vid något visst kön.

Sverige står före de flesta andra länder beträffande erkännandet af kvinnoarbetets berättigande; talet om att det ej är förenligt med en bildad kvinnas värdighet att själf förtjäna sitt bröd, har hos oss för länge sedan tystnat. Den arbetande kvinnan,

*) Mot 100 ogifta män i åldern 20—50 år svara vid pass 125 kvinnor i åldern 17—45 år, d. v. s. 4 män mot 5 kvinnor, den största missproportion som i detta afseende iakttagits i Europa.

hvad klass hon än må tillhöra, hålles högt i ära i vårt land. Att den insats hon gjort i vår kultur varit af erkänt värde visas däraf, att allt fler banor, där den kvinliga dugligheten och förmågan kan göra sig gällande, öppnas för henne.

Tyvär har den ekonomiska sidan af kvinnoarbetet hittills ställt sig i hög grad ogynnsamt. Att vissa med konjunkturer, öfverproduktion och konkurrens sammanhängande orsaker spela in är naturligt, men sant är att kvinnan i täflan med mannen på arbetsmarknaden alltid dragit det kortaste strået och att hennes arbete underbjudits på ett för samhällets rättskänsla föga hedrande sätt. Att trots detta de arbetsökandes antal icke minskats, att konkurrenterna om bröststyckena äro lika talrika, bevisar icke — som kanske en del arbetschefer älska att tro — att dessa äro för ändamålet tillräckligt stort tilltagna, utan att kampen för tillvaron blifvit så hård, att arbeterskan tvingas att nöja sig med den lilla delen af fruktan att ej få någonting alls.

Den svenska staten har hittills i egenskap af arbetsgifvare åt sina kvinliga tjänare icke intagit någon undantagsställning vid sidan af de enskilda. Staten har varit en njugg husbonde och har, utom i några få undantagsfall, icke tvekat att begagna sig af den prutmån vid värderingen af kvinnoarbetet, äfven då det varit af fullgod, ja förträfflig beskaffenhet, som öfverallt användes inom arbetsmarknaden. Detta har ju måst verka i hög grad nedslående på de arbetande kvinnorna själfva och framkallat en berättigad, om än icke öppet uttalad, misstämning, för hvilken dock Fredrika-Bremer-Förbundet, såsom tolk för de speciella kvinnointressena, tidt och ofta ansett sig böra gifva uttryck, dels genom verkställandet af utredningar af rådande förhållanden, dels genom vädjan till de myndigheter, saken närmast gällt, till någon viss grupp af arbetande kvinnors förmån. Då vederbörandes brist på kännedom om sakernas verkliga läge ej sällan varit anledning till missförhållandena, ha de upplysningar Förbundet kunnat lämna icke varit utan verkan.

*

Efter ofvanstående inledning tillåter sig Förbundet att yttra några ord med anledning af

Riksdagens skrifvelse.

På grund af en af herr Carl Lindhagen väckt motion beslöt 1906 års riksdag, att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det

Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida och i hvad mån personer, som vore hos statens ämbetsverk och myndigheter på ett stadigvarande sätt sysselsatta med skrifgöromål och dylika sysslor, måtte kunna erhålla någon fastare anställning, äfvensom för riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda. I enlighet med detta riksdagens beslut har Kungl. Maj:t anbefallt de centrala ämbetsverken att inkomma med underdånigt utlåtande.

Den riksdagsskrifvelse, som alltså föreligger angående de kvinliga extra ordinarierna, tyder på en hos staten vaknande känsla af ansvar gent emot sina kvinliga tjänare, och den har också hälsats med stor glädje inom deras krets.

Den innebär förhoppningen om en ljusare dag för den i statens verk arbetande kvinnan, och på samma gång utsikten till en lycklig lösning af den kvinliga existensfrågan, hvilket måste blifva betydelsefullt ej blott för kvinnan själf utan för stat och samhälle och därigenom för hela vårt folk.

Det i herr Lindhagens motion använda ordet *personer* innebär, att här afses så väl kvinnor som män. Förhållandet torde dock vara, något som också af motionären påpekas, att man inom här åsyftade kategori af statens tjänsteinnehafvare väsentligast finner *kvinnor*, hvarför ärendet i hög grad är att betrakta som en kvinnofråga. I anledning däraf känner sig Fredrika-Bremer-Förbundet uppfordradt att yttra sig i denna sak, så mycket mer som Förbundet genom en år 1904 företagen undersökning af de vid statens centrala ämbetsverk anställda kvinliga e. o. skrifbiträdenas ställning kan stöda sig på en ingående kännedom af ifrågavarande kårs förhållanden.

Till klagörande af sin ståndpunkt i denna för kvinnorna så viktiga lönerogleringsfråga, har Förbundet trott sig böra belysa densamma från tre olika synpunkter:

- 1) *De kvinliga skrifbiträdenas nuvarande ställning.*
- 2) *Några exempel på lefnadsomkostnader.*
- 3) *Skälen för en löneförhöjning.*

De kvinliga skrifbiträdenas nuvarande ställning.

Af den ofvan åberopade statistiska undersökningen* framgår, att »den kvinliga kåren af extra ordinariet är att betrakta såsom

*) Se artikeln: »De kvinliga skrifbiträdena vid statens ämbetsverk», Dagny 1905, h. 8. Anmärkas bör, att från de 306 i utredningen upptagna

en vid verken regelbundet arbetande personal, hvilken i likhet med den manliga å ämbetsrummet verkställer föresatt arbete».

Statistiken, som omfattar ett antal af 306 kvinliga biträden — summan af inom verken arbetande kvinnor ställer sig naturligen ännu högre — ger vid handen, att kvinnor äro anställda vid 36 af statens ämbetsverk och styrelser, där de under varierande titlar sysselsättas med renskrifning, kartritning, statistik, uppsättning af skrivelser, bokföring, arkiv- och biblioteksarbete m. m.

Lönen har för endast 16 procent af dessa 306 öfverstigit 1,200 kr. om året eller 100 kr. i månaden. Öfver hälften har ej uppnått högre lön än 900 kr. pr år, eller 75 kr. i månaden.

Arbetstiden på tjänsterummet varierar mellan 4 till 9 timmar.

Tjänsteårens antal har utgjort från 5 till 25 år och därutöfver. Särskildt må här påpekas det af statistiken konstaterade faktum, att 10 af dessa kvinliga extra ordinarie kunna räkna en tjänstetid af från 31 ända till 41 år vid samma verk.

Semester fås i regeln icke, ehuru en del ämbetsverk beviljar ledighet, växlande mellan en vecka och en månad.

Vid sjukdom erhålles i en del fall för en kortare tid hela eller halfva lönen; i 71 fall mistes hela lönen.

Pension förekommer icke och de, som grånat i tjänsten, ha således ej att vänta någon hjälp på alderdomen af det verk, som under en lång följd af år begagnat sig af deras arbetskraft. När ålder eller sjuklighet omöjliggör fortsatt tjänstgöring, blifva de utan vidare entledigade, möjligen med någon extra gratifikation.

Kompetensvillkoren äro i de flesta fall högre flickskolebildning; sådan fordras exempelvis för anställning som extra ordinarie vid Generalpoststyrelsen, Telegrafstyrelsen, Statistiska centralbyrån, Kommerskollegium. Dessutom fordras för en del platser en mer eller mindre omfattande specialbildning. En mångårig öfning har för öfrigt förlänat många af dessa kvinliga statstjänare en betydande, af kompetenta auktoriteter erkänd skicklighet inom sina respektive fack. På få undantag när måste medlemmarna af denna kår räknas till de bildade klasserna och äga naturligen därmed följande lefnadsanspråk.

kvinliga biträdena böra adragas 72, anställda i Järnvägsstyrelsens kontrollkontor, emedan dessa lära kunna erhålla ordinarie tjänst. Däremot ha de biträden, som ej hafva fast arfvode inom verken, icke kunnat ingå i statistiken, ehuru inom denna grupp af i statens tjänst arbetande kvinnor befinna sig de sämst ställda.

Några exempel på lefnadsomkostnader.

En väsentlig orsak till kvarhållande af den kvinliga tjänsteinnehafvaren på ett så lågt lönestadium som det närvarande, torde vara den bland män gängse föreställningen om kvinnans små lefnadsbehof. »En kvinna behöfver så litet att lefva af» är ett fastslaget axiom inom den manliga världen. Ja, äfven erfarna, rättrådiga män, med det allvarligaste uppsåt att göra hvar och en rätt, taga då det gäller den ekonomiska ersättningen för kvinnoarbetet inom ett verk, endast verkets bästa i betraktande och synas ignorera, att det äfven för kvinnor existerar en matfråga. Och dock bör den minsta eftertanke göra det klart för en hvar, att denna fråga ej spelar en mindre viktig roll för en kvinna än för en man, särskildt i våra dagar med deras på alla områden oerhördt stegrade lefnadskostnader och särskildt i Stockholm, som bekant, en af världens dyraste platser.

Följande siffror visa huru en i Stockholm arbetande kvinnas existensvillkor i verkligheten ställa sig under nuvarande tid.

Det vanligaste priset för enkel inackordering i Stockholm torde vara för deladt rum 65 å 75 kr., för ensamt rum 80 å 90 kr. per månad *).

Oundgängliga utgifter för en till själförsörjning hänvisad kvinna i den ställning hvarom här är fråga:

Inackordering med ensamt rum å 90 kr.	1,080: —	Inackordering med deladt rum å 75 kr.	900: —
Pensions-, försäkrings-, sjukkasseafgifter, skatt (lågt beräknadt)	120: —	Pensions-, försäkrings-, sjukkasseafgifter, skatter (lågt beräknadt)	120: —
Tvätt, lyse, drickspengar t. tjänare o. dyl.	50: —	Tvätt, lyse, drickspengar t. tjänare o. dyl.	50: —
	S:a 1,250: —		S:a 1,070: —

*) Att dessa inackorderingspriser ej äro för högt tilltagna, då fråga är om att förtjäna på inackordering, framgår däraf, att Stockholms Internationella lärarinnehem, som mottager 18 pensionärer (således ett större antal än vanliga inackorderingsställen, hvilket bör nedbringa priset för hvar och en) enl. sin redogörelse för 1904, då Hemmets inackorderingspris voro 60 kr. för ensamt och 55 kr. för deladt rum, hade en utgift af kr. 2: 21 per dygn och pensionär och en inkomst af kr. 1: 86 per dygn och pensionär. Skillnaden 0: 35, motsvarande ett belopp af kr. 10: 50 i månaden, måste tillskjutas af Hemmets fonder. Sedan 1905 har inackorderingspriset höjts, men på grund af stegrade lifsmedelspriser torde likväl fortfarande tillskott få tagas af fondernas räntefkastning.

Utgiftsposter för kläder, rekreation m. m. äro här icke upptagna.

Andra arbetande kvinnor, som i hopp om att kunna nedbringa lefnadsomkostnaderna icke bo inackorderade, utan hyra rum ensamma eller tillsammans med en kamrat, ha lämnat nedanstående uppgifter. Specifikationerna, meddelade af ett par vid försäkringsbolag anställda kvinnor med resp. 900 och 1,200 kr. i lön, utvisa huru lågt anspråken måste sättas för att få debet och kredit att gå ihop och att så godt som intet finnes öfver för rekreation, nöjen, böcker, besparingar m. m.

Med en lön af 75 kr. per månad, då två bo tillsammans och dela alla utgifter:

	Mån.	År
Möbleradt rum à 25 kr. utan eldning och städning (som utföras af hyresgästerna själfva)	12: 50	150: —
Ved (2 mått = 24 kr.)	1: —	12: —
Ljus och fotogén	0: 83	10: —
Mat: middag à 60 l. 70 öre å hushållsskola el. automat; frukost, mellanmål och kvällsvard (té, mjölk, smör och bröd)	35: —	420: —
Tvätt	3: —	36: —
Skatt och sjukkassa	2: 28	27: 36
Kläder*)	13: —	156: —
Diverse (läkare, tandläkare, medicin, bad, skurning, bors- tar, tvål, skosvärta, spårvagn, postporto, kokkärl, drickspengar, nöjen, presenter, resor m. m.)	7: 39	88: 64
	<hr/>	<hr/>
	75: —	900: —

Med en lön af 100 kr. per månad. Utgifter för en person:

	Mån.	År
Eget möbleradt rum utan eldning och städning (som ut- förs af hyresgästen själf)	25: —	300: —
Ved (2 mått = 24 kr.)	2: —	24: —
Ljus och fotogén	1: 50	18: —
Mat: se ofvanstående tabell	40: —	480: —
Tvätt	3: —	36: —
Skatt och sjukkassa	4: 50	54: —
Kläder	16: 66	200: —
Diverse (jämför ofvanstående tabell)	7: 34	88: —
	<hr/>	<hr/>
	100: —	1,200: —

*) En klädning à 30 kr., 1 hvardagskjöl à 15 kr.	45: —
En sommarblus à 4 kr., 1 vinterblus à 6 kr.	10: —
Skodon	24: 50
Nödvändigaste ytterplagg (kostnaden uträknad för år)	14: 50
» underkläder » » » »	25: —
Hattar för sommar och vinter, handskar och vantar	16: —
Diverse: lagningar, sybehör m. m.	21: ..

S:a Kronor 156: —

En blick på ofvanstående uppgifter visar, att nu gängse inackorderingspris och en del oundgängliga utgiftskonton, såsom de för husrum, föda och kläder, ställa sig så höga, att de näppeligen kunna bestridas af en genomsnittslön på 1,200 kr. om året. Dessa exempel på ensamma kvinnors utgiftsstat synas visserligen bestyrka den manliga uppfattningen, att en kvinna kan nöja sig med mycket litet, och det är obestridligt att en och annan tvingats utföra kraftprovet att nedbringa sitt existensminimum till 900 kr. om året. Men att detta kräft ej blott iakttagande af den yttersta sparsamhet utan verkliga försakelser och ett så godt som fullständigt afstående från ett eget hem och allt, som hör till lifvets vederkvickelse, det behöfves ingen skarpsinnighet för att förstå. Därtill kommer, att den som arbetar under sådana förhållanden, aldrig kan erfara den känsla af trygghet, som uppstår af medvetandet att kunna aflägga en sparpenning för sjukdomens och ålderns dagar.

Den naturliga följden af detta förknappningssystem, i förening med oron för framtiden, blir i många fall en fysisk och psykisk kraftnedsättning, som i förtid tär på det enda kapital de flesta hithörande kvinnor ha till sitt förfogande, deras arbetsförmåga.*)

Man bör besinna allt detta, då man hör talet om kvinnors bristande uthållighet i jämförelse med männen. Om dessa senare äro mera uthålliga, hvilket ännu torde vara obevisadt, hur ofta kan icke därtill bidraga hoppet om att med tiden befordras till ordinarie befattning med åtföljande förmåner?

Mot dessa argument göres nog den invändningen, att den ifrågavarande kvinnliga lönetagaren beräknas åtnjuta förmånen af ett föräldrahem, och att således arbetslönen icke bör betraktas som ett medel till själförsörjning, utan endast som ett tillskott till de mer eller mindre rikligt tilltagna s. k. nålpengarna. Men äfven om detta slår in i en del fall, så gäller det ju endast de yngre tjänsteinnehafvarna; enligt naturens ordning kunna de till mognare år hunna ej påräkna att få behålla föräldrahemmet orubbadt. Med skäl kan det också ifrågasättas om det är staten värdigt, att vid beräkningen af ersättning för ett fullgodt arbete utgå från sådana förutsättningar, att lönen kan tilltagas knappt,

*) I detta sammanhang torde förtjäna påpekas, att det enformiga och stillasittande lif, som dessa skrifbiträden genom arten af sitt arbete tvingas till, gör saknaden af semester synnerligen kännbar.

emedan fäder och andra närskylda personer skola ifylla bristen. Vid värdering af manligt arbete tages ej af denna anledning familjeförhållanden och enskilda förmögenhetsomständigheter i betraktande och borde lika litet göra det i fråga om kvinnligt arbete.

Det råder dessutom intet tvifvel om att största delen af de kvinnliga lönetagare saken här gäller äro själf försörjare i ordets sannaste bemärkelse, ja, att många af dem, jämte omsorgen för eget uppehälle, äfven hafva att deltaga i underhållet af föräldrar, yngre syskon eller andra anförvanter.

Skälen för en löneförbättring.

Dessa framgå delvis af den ofvan uppvisade *otillräckligheten* af de kvinnliga extra ordinariearnas lön i betraktande af de stegrade lefnadsomkostnaderna, ett missförhållande, som får en desto bjärtare belysning genom det prekära i kårens ställning, då hittills intet gjorts för dess medlemmars ålderdom eller inträffade sjukdom.

Men äfven från statens sida sedt förefinnas tungt vägande skäl för en reform.

Utan att dröja vid den moraliska sidan af saken, den som sammanhänger med begreppet rätt och plikt, och som bjuder staten såväl som den enskilde att för fullgodt arbete lämna skälig ersättning, vill Fredrika-Bremer-Förbundet häfda, att det är med statens egen fördel förenligt att behjarta de kvinnliga lönetagarnas ställning i den riktning den berörda riksdagsmotionen angifver.

Den kvinnliga arbetskraften har under en pröfvotid af nära ett halft sekel visat sig vara af verklig nytta för de statsinstitutioner, där den blifvit använd. I detta sammanhang kan anföras ett yttrande af herr Sixten von Friesen i Första kammaren under riksdagsdebatten rörande denna fråga. »Jag har sett», så lyda hans ord, »hvilken ofantlig nytta ett sådant kvinnligt skrifbiträde kan göra. Hon arbetar alldeles lika mycket som tjänstemännen och jag påstår, att hennes arbete är af väsentlig vikt för det verk, där hon är anställd.» Af detta yttrande, till hvilket kunde läggas många andra af liknande art, är det icke obefogadt att draga den slutsatsen, att arbetsrutinen inom många ämbetsverk skulle lida väsentligt afbräck om de kvinnliga extra ordinariearnas tjänst indroges. Och så mycket mer värdefull måste denna tjänst vara, som densamma utmärker sig för en allmänt vitsordad samvetsgrannhet, pålitlighet och ärlighet, som gör att exempel på

pliktförgätenhet och missbrukande af tjänstens förtroendeposter så godt som aldrig kunnat sättas i samband med kvinnornas arbete inom ett verk.

Om nu dessa för statens tjänare så viktiga egenskaper kunnat utvecklas trots de ogynsamma villkor, under hvilka de kvinliga tjänsteinnehafvarna hittills arbetat, så beror det på en kvinnonaturen tillhörande seghet och glömska af sig själf inför en åtagen uppgift samt på en genom generationer nedärfd vana att resignera inför förhållandenas makt.

Men om kvinnorna äga dessa förtjänster och denna förmåga af ackommodation, så tillhör det i alla händelser icke staten, som bör vara en mönsterarbetsgifvare, att genom deras utnyttjande låta utföra arbete till underpris. Och det är statens plikt att sörja för att personer, som under en lång följd af år varit använda i dess tjänst och där offrat sina krafter, ej på sin ålderdom hänvisas till den allmänna eller enskilda välgörenheten. I våra dagar sträfvar man att ersätta välgörenhet med rättvisa. Det tillkommer staten att här gifva föredömet.

Ovedersägligt är det, att staten genom att höja sina kvinliga tjänares löneförmåner och genom att tillförsäkra dem en någorlunda sorgfri ålderdom, skulle tillföra kåren ett tillskott af lifsmod, arbetskraft och arbetsglädje, som på ett fördelaktigt sätt måste inverka på arbetets halt och i och med detsamma blifva en afsevärd vinst för statsverket själf.

*

De önskningsmål, som Förbundet i de kvinliga extra ordinariearnas intresse tillåter sig att uppställa, och som nära ansluta sig till den nämnda motionen, äro:

Fast anställning.

Aftöning i förhållande till arbetets art och kompetensfordringar.

Rätt till semester.

Ekonomiskt stöd vid inträffande sjukdom.

Pension.

Stockholm i november 1906.

*—

Elizabeth Barret Browning.

Ett karaktärsporträtt.

I.

Det är svårt att tänka sig, att det nu är hundra år sedan Elizabeth Barret Browning föddes till världen i England — hon som i verk, tankar och i hela sin sällsynt harmoniska personlighet står så långt före vår tid och trosvisst blickar in i långt framför oss liggande kulturskeden. Det förefaller nästan, som hade hon genom sina ovanliga lefnadsförhållanden kommit att blifva så löst rotad i tiden och jorden, att hennes själ fri och obunden kunde sträcka sig emot kommande tider och öden, som vi andra ännu blott ana.

Elizabeth Barret Browning som poet, individ och kvinna har gifvit anledning till många intressanta utredningar på grund af det säreget fullödiga lif och den rika personliga lycka, som blefvo henne beskärda. Äfven här i vårt land har hennes lof sjungits på ett synnerligen inspireradt vis, men detta förhindrar ej, att det kan vara af intresse att något närmare studera hennes ståndpunkt utåt, d. v. s. i förhållande till andra poeter, individer och kvinnor, synnerligast som hon var aldeles fjärran från nyare tidens ständiga kretsande kring det egna jaget och begagnade sig af sina rika gåfvor för att nå och känna med så många som möjligt. Såsom hon också säger i ett bref till en vän: »Sympatier äro våra möjligheter till det goda.»

För att riktigt lära känna hennes innersta åsikter, bör man studera sig in i »Aurora Leigh», en bok, som samtidigt kan anses vara hennes trosbekännelse och hennes självbiografi; men rikt stoff finnes äfven i hennes brefväxling, som växte sig vidlyftig under de många år, då hon endast på detta sätt kunde samtala med sina vänner.

* * *

Om vi nu först betrakta henne i förhållande till sin egen konst och dess utöfvare, så märkes genast en grundton, som skiljer henne från alla andra. Denna grundton är hennes djupa och stränga uppfattning af snillet och dess syfte i världen: »Snillet

är renande kraft i förening med de högsta moraliska möjligheter», säger hon själf därom; och denna hennes upphöjda, nästan exalterade uppfattning af diktarens kallelse skärper också hennes blick för dess tragiska sidor.

Mycket har blifvit skrivet om och af poeter, men det är mera sällan man har tillfälle att höra en poet själf yttra sig om poeter i allmänhet. Kanske är det det subjektiva i diktandet, som afstänger poeten från hans medbröder, eller också är det kvinnan förbehållet att mera intensivt känna smärtan i den isolerade undantagsställning som de högst begåfvade andarna — tänkare, diktare och konstnärer — måste intaga inom sitt folk. Alltnog, ingen har väl så gripande som E. B. Browning tolkat dessas öde, hvilka, afskilda liksom de fordom åt gudomen helgade tempeltjänarne eller liksom offerdjuren bärande bördan af folkets synder, måste i sig känna all mänsklighetens jubel eller smärta. Villiga instrument att tolka gudars gåtor, måste de städe darra för de stora idéernas, de stora lidelsernas vindar — ju starkare vind, desto skönare sång, men desto närmare äro äfven strängarna att brista.

»O stora, smärtuppfyllda gåfva, poeten gifven af ett dubbelt lif, då *ett* lif funnits äga nog af kval», utbrister hon en gång med Aurora Leigh, men kanske har hon enklast och skönast framställt konflikten i dikten om Pan, som gått ned till stranden för att välja sig en pipa bland rören och sedan sätter sig att blåsa däri:

»Ljuft, ljuft det klingar, o, Pan!
bittert, ljuft invid floden.
Ljuft, förblindande, store gud Pan!
Solen bak kullen glömde att dö,
trollsländan väcktes, och näckrosens snö
dök upp för att drömma på floden —».

»Dock grymt är ditt löje, du mäktige gud,
där du blåser din pipa vid floden,
och mänskan till diktare blir på ditt bud.
En sann gud suckar för smärtan och ser
att röet aldrig skall växa mer
som ett rö ibland vassen vid floden.»

Hvad som särskildt nutidens kvinnor ha stora skäl att uppskatta är, att Elizabeth Barret Browning ej blott genom sin diktning, hvares ämnesval och syften vida höjde sig öfver den kam-

marpoesi, som ditintills sysselsatt kvinliga poeter, utan äfven genom sin vidsynthet, sin opartiskhet och sitt mod att sätta sig öfver sociala fördomar höjde kvinnans nivå i en ej obetydlig grad. Dessa egenskaper, hvilka man måste beteckna som mera speciellt manliga, genomsyrade hela hennes diktning och gaf den sin säregna prägel. — Här möta vi ej skönhetsdyrkaren, som frossar i sin fantasi underbara skapelser och i sitt eget återgivande af dem; ej lyrikern, som försänkt i sitt eget innersta danar om de subjektiva känslorna, lyckan eller sorgen, till härliga sånger — kvintessensen af en enda individ; ej kritikern, som lugnt väger hvarje ord på logikens våg, innan han låter det gå vidare ut i marknaden; ej håller kvinnan, som halft behagsjuk äfven i sitt författarskap, söker att förena den skönaste form med de skönaste tankar.

Eller, rättare sagdt, vi återfinna dem alla, men underordnade och helt uppgående i en annan och större personlighet, nämligen predikarens. Ty för E. Browning är skalden tillika profeten, som skall straffa sitt folks synder, och siaren, som i oafbruten förbindelse med det osynligas makter, förnimmer och för sin samtid tolkar kommande ting. För denne måste esteterna vika, ty diktern måste vara:

»En boren konstnär, vittnande för Guds
fullkomligt gjorda, odelbara verk,
att hvarje jordisk ört, som blommor här,
sin motbild föder uti andens värld;
— en urtyp, lika sann och full af glöd...»

Lyrikern måste vika, ty poetens kallelse synes henne alldeles för hög att stanna blott vid de personliga känslorna; dessa måste generaliseras, s. a. s. förskaffa sig världsborgar-rätt, för att få vara med. — Ett undantag utgöra dock »Sonnets from the Portugeese» och några andra smärre dikter, hvilka det dock aldrig varit hennes mening att offentliggöra. — I trots af sin beundran för Tennyson, denne fullödige lyriker, utbrister hon: »Jag tänker som förr angående 'bruket' och 'ansvaret' och håller fast därvid, att poeten är en predikare, som måste noga akta på sin lära. Kanske mr Tennyson kommer att blifva allvarligare, likasom solen, allt eftersom dagen lider...» Och på ett annat ställe: »Om en skald är någon skald, så är det hans skyldighet att arbeta för höjandet och förädlandet af publikens smak mera än för sin egen popularitet. Förvisso hade Burns rätt däri, att en poet utan an-

dakt står nedanför sitt eget stånd, och att poesien utan religion så småningom skulle förlora sin lyftning.»

Kritikern måste vika, ty tankarna upptaga henne så intensivt och sporra henne så ifrigt framåt, att hon ej hinner vända sig om för att se på sina egna fotsår i sanden. Också bekymrade hon sig föga om det mottagande, som hennes dikter skulle röna, och i ett bref till sin vän och litterära rådgifvare, John Kenyon, skriver hon: »Poesien är för mig mera en passion än en ärelystnad, och den gadd som drifver mig fram stinger djupare än hvad någon förväntan om ryktbarhet skulle förmå göra det.» Hennes motvilja att fila af rimmen och vårda formen förskaffade henne mycken välförtjänt kritik, mot hvilken hon dock ofta försvarade sig. Sina åsikter i ämnet framställer hon i Aurora Leigh:

»Hvad form är bäst för diktning? Låt mig se
mindre på form och yttre. Tiltro anden,
så som naturen gör, att dana formen;
ty eljest endast fångsla vi dess mening,
förkroppsliga den ej. Låt elden brinna,
och rika flammorna sig själfva forma!»

Denna hennes teori om formens förhållande till inspirationen, förlämnar äfven åt hennes diktning det improviserades direkta lifskraft, som ännu efter så många år griper med en omedelbarhet, som hörde vi stroferna framsagda med skälfvande röst öfver varma läppar, och som kommer oss att förstå Landors mening, då han sade om Aurora Leigh: »Jag är ännu halft berusad af den!»

* * *

Slutligen måste äfven kvinnan vika för diktaren-predikaren. Ej så, att hon för sin diktarebana åsidosatte kvinnans speciella områden, ty få ha väl i lif och verk tydligare ådagalagt hurusom snille, studier och offentlig verksamhet, rätt använda, endast blifva nya och strålande stenar i den sanna kvinlighetens krona, men hon hade förmågan att stå utom sig själf, såväl hvad kön som hvad individ beträffar. Därför såg hon opartiskt på sitt köns svagheter liksom på dess förtjänster och bröt obarmhärtigt stafven öfver de fördomar, som hindra kvinnans utveckling som individ och människa.

Då vi blicka tillbaka på den rad af tappra kvinnor, hvilka, uppoffrande sin tid och sitt lugn, ofta förhånade, alltid bekäm-

pade, fört kvinnornas sak framåt, så är det ej säkert att vi genast urskilja Elizabeth Barret Brownings ansikte bland de många välkända veteranernas, och dock finnes hon där. Ty lika visst som att den yttre frigörelsen i sin tid bör och måste komma som ett synligt tecken på den inre, lika visst är det också, att denna inre frigörelse är den första och förnämsta, och att den, som lyfter och rensar kvinnans sjäslif från de småaktiga intressen, den inskränkta synkrets och det osjälfständiga omdöme, som varit och alltjämt äro dess lyten, den har gjort mera för den sanna kvinnoemancipationen än ett dussin pockande, lagparagrafsruskande kvinnosaksprästinor.

Och detta är det värf, som mrs Browning söker att uträtta bland sin tids kvinnor. Men äfven härvidlag är hon i första rummet människa, och just däri bevisar hon sin öfverlägsenhet, att hon mindre betonar männens plikter mot kvinnorna än människans plikt mot mänskligheten. Själf städse vaken för alla sociala missförhållanden, glömmar hon ibland kvinnans rättigheter för hennes skyldigheter (mot ännu sämre lottade), i enlighet med bibelns ord: »Det är saligare att gifva än att taga». Hvarhålst det fanns ett doldt förtryck att påvisa, en ädel handling att inspirera, där hördes hennes röst, som genomträngande i sin höjd och renhet skar igenom samhällets sekelgamla murar likt en trumpet, som kallar till drabbning. Och den spenstiga anden, som öfvervinnande den bräckliga kroppen, aldrig drog sig tillbaka från någon fråga, där hon ansåg att skalden borde göra sin röst hörd, är ett slående exempel på »den kraft, som fullkomnas i svaghet».

Ej håller drager hon sig tillbaka från att säga sanningen, äfven då den i dåtidens strängt konventionella England väckte mycken anstöt. Hennes åsikter i religion, politik och moral voro i allmänhet sådana, som stredo mot hvad som ansågs för passande, åtminstone inom den högre damvärlden, och mer än en gång måste hon i sina bref formligen försvara sig mot obekantas elaka tungor eller, hvad ännu värre var, mot bekantas undrande och mistrogna blickar. Så skrifver hon kort efter utgifvandet af Aurora Leigh till en af sina bästa vänner, mrs. Martin:

»Hvad beträffar vissa invändningar (emot boken), är jag förvissad om, att du gör mig den rättvisan att tro, det jag ej gärna vill gifva anledning till anstöt. Utan att gå så långt som Robert, som påstår, att jag ej 'kunde vara grof, äfven om jag försökte', vill du väl medgifva, att jag ej har för vana att rota i smutsen,

det vore ej öfverensstämmande med mitt lynne och mitt lif. Om jag därför berör vissa ämnen i detta arbete, är det emedan mitt samvete först bjöd mig att ej ignorera dem. Hvad som gifvit mesta anstöt i boken, har varit hänsyftningen på kvinnornas tillstånd i våra storstäder, hvilket ämne, enligt den gamla traditionen, ingen kvinna på några villkor får beröra. Men jag har tänkt helt annorlunda därvidlag. Om en kvinna ignorerar dessa missförhållanden, då måste kvinnorna som kön fortfara att lida under dem; då finnes ingen hjälp för någon af oss — intet annat än att tuga och dö. Därför har jag talat och i talet begagnat mig af ärliga ord — ord, som se ut som fläckar och som du själf helst skulle vilja suddas ut, men som kanske genom att slätas öfver och förmildras skulle tillintetgöra kraften och rättfärdigheten af deras moraliska inflytande. —»

I öfrigt kan mrs Browning i sin ställning till kvinnofrågan knappast jämföras med andra kvinnor, som mera aktivt deltagit i arbetet för densamma. Hennes storhet låg mera i att påpeka och upplysa än att handla. En egenskap, som hon gång efter annan genom sina skrifter söker väcka till lif hos kvinnan, är en sann och värdig stolthet — en stolthet, som försmår att taga emot »den relativa aktning, som är liktydig med det absoluta föraktet.»

Detta är något helt annat än den skrytsamma högfärd, som genom att blåsa i basun för sitt köns förtjänster endast påpekar dess brist på själfkänedom och målmedvetenhet. Ty i det vi sänka baneret för att bättre anpassa det efter vår nuvarande ståndpunkt, erkänna vi ju därmed vår oförmåga att ernå en högre.

Mrs Browning var ej rädd att säga ut sin mening angående sin tids kvinnor. På ett ställe säger hon: »En annan sanning efter min mening är den, att kvinnor (sådana som de äro, ej hvad de kunna blifva), ej hafva nog själsstyrka eller kroppskrafter, icke tillräcklig underbyggnad, förmåga eller helgjutenhet i intelligensen. Att förneka kvinnornas brister som klass betraktade, tycker jag är lika falskt som att förneka deras anledningar till klagomål.»

Detta på tal om deras verksamhet som poeter och konstnärer, och på ett annat ställe: »Kvinnor behöfva lära sig att tänka aktivt: deras uppfattning är snabbare än männens, men deras brister ligga vanligen inom logikens och den högre själsverksamhetens område.»

Att detta ej innebar en brist på förtroende till kvinnans framtida utveckling, behöfver väl knappast påpekas. I stället var det hoppet om att hennes medfödda förmåga att intuitivt uppskatta och eftersträfvat det goda och sköna skall göra henne stor sådan som hon är, ej sådan som hon vill synas vara. Sin egen uppfattning om den ståndpunkt kvinnan bör intaga i förhållande till sitt eget verk, och hur hennes ärelystnad bör vara beskaffad, delgifver hon oss i Aurora Leighs ord till sin kusin Romney:

»Är dagsarbetet klent, nåväl, så nämn det så!
Men eftersom vår sträfvan ädel var
bedöm oss ädelt, fastän kvinnor blott,
och hedra oss med sanning, ej med pris.»

Hon beklagar sig ofta öfver att den stora diktningens vindar, då de blåsa öfver världen, så sällan tona fram i bruset från en kvinnosjäl, och förgäfvat ser hon sig om i poesiens historia efter »stammödrarna», som hon kallar dem.

Ett ganska intressant och egendomligt utlåtande om kvinnans olika verksamhetsfält finna vi i ett bref, där hon uttalar sig om den världsberömda sjuksköterskan Florence Nightingale: »Jag högaktar henne af hela mitt hjärta. Hon är en allvarlig, ädel kvinna och har uppfyllt sin plikt såsom sådan, där många män svikit sin. På samma gång måste jag erkänna, att jag ej alls kan se någon ny uppgift för hennes kön eller ens den ofullkomligaste lösning af kvinnofrågan i detta hennes steg. Om det alls innebär en rörelse, så är det snarare ett tillbakagående, ett återupplifvande af gamla dygder. Sedan Trojas belägring och dessförinnan har det funnits furstinnor, som med egna händer förbundet sår; det är noga taget kvinnans andel och män betrakta det så, hvilket man kan märka på de maskulina auktoriteternas allmänna gillande i detta fall. Hvarje man böjer knä för kvinnorna, då de repa charpi och kallar dem för »änglalika kvinnovarelser», under det att om de afvika en hårsman som tänkare och konstnärer från den trampade vägen (därigenom utträttande mera godt för mänskligheten i allmänhet än hvad som innebäres i charpi), skulle samma män uttala sitt ogillande af samma kvinnors oförsynta tilltag och stå vid sin åsikt. Jag kan ej inse på hvilken grund ni här tycker er se någon vinst för den s. k. kvinnosaken. Det är snarare *motsatsen* efter min mening, och huru som helst måste Englands kvinnor gifva företrädet åt de »sœurs de

charité», som på ett eklatant vis vunnit priset i alla täflingar af detta slag. För min egen del (och fränsedt krigets elände) måste jag erkänna, att jag ej anser, att den bästa nytta man kan erhålla af en begåfvad och utvecklade kvinna är att göra henne till sjuksköterska. Om det vore så, då ve oss och alla dem, som äro konstnärer! Kvinnosaken är tillända. Männens 'nej' afgöra den frågan.»

* * *

Detta är särdeles betecknande för hennes egen ståndpunkt i förhållande till lif och diktning och stämmer väl öfverens med hennes blinda dyrkan af snille och individualitet, hennes »omoraliska sympati för kraften», som hon själf en gång skämtsamt kallar det för, kraften hos pilen, som utan att avvika från sin bana susar genom luften och träffar sitt mål, den lefvande kraften i örnens vingar och i människans ande, ej den döda kraften i klippblocket, som faller till marken, krossande allt under sin tyngd. Denna hennes beundran för hvarje stor och genombrytande personlighet kom henne att se vidare och djupare än sin samtid i allmänhet och gaf henne mod att öppet uttala sin sympati för snillen, hvilkas verk det på den tiden för en dam af värld knappast ansågs för god ton att ens känna till. En sådan personlighet var George Sand, om hvilken Mrs Browning mångenstädes i sin brevväxling uttalar sig i entusiastiska ordalag, och detta ehuru dessa båda så olika andar dock i grund och botten måste ha känt sig ganska främmande för hvarandra. Detta framgår äfven af hennes yttrande: »Jag tyckte om henne. Jag älskade henne ej, men jag förnam den glödande själen tvärs igenom den yttre stelheten». Mrs Browning var en alltför storslagen natur för att låta sig hindras af sin egen individualitet från att uppskatta andras, och hennes beundran för George Sand som författare var uppriktig, om än mycket hos människan stötte henne tillbaka. »Å, George Sand!» säger hon härom. »Hur präktig är ej den adertonde volymen, jag menar den som afslutas med synpunkterna om könen. Efter allt och trots allt har dock den kvinnan behållit sin själ ren, om än händerna blifvit aldrig så ned-sölade». Och vidare: »Äfven jag skulle falla på knä för henne, om hon ville lämna alltsammans, kasta det ifrån sig och själf vara såsom Gud skapat henne.» —

Själf hade Elisabeth Browning bevarat sin sköld ren, sina

vapen blanka och sin kraft sparad att inlägga i sitt lif och sitt arbete genom långa år. Hon hade slösat bort föga af tid och intresse på lifvets småbestyr, och därför kunde hon helt koncentrera sig i sin diktning, helt älska fram det hon innerligast känt och åstundat. Det märkes också, huru hennes uttryck oftast ej äro tillsvarfvade af hennes intelligens och formsinne, utan snarare gripna i flykten, medan hon ännu är helt fylld af dem och nedtecknade på papperet med hela intensiteten i ögonblickets stämning och ingifvelse. De orsaker, som höllo hennes ande- och känslolif fria från det hvardagslifvets- och hvardagsbekymrens gråa damm, som så småningom fördunklar äfven de klaraste färger, beskriver hon själf i ett bref till Robert Browning, samtidigt gifvande oss en inblick i den ödmjukhet och den glada uppoffring af sin egen vilja för högre syften, som hjälpt henne att en efter en skära bort alla onödiga kvistar och lämna stammen fri att rak och smidig stiga mot höjden:

»Då sorg följde på sorg, kände jag mig aldrig frestad att fråga: 'Huru har jag förtjänat detta af Gud?' såsom lidande människor ibland göra. Jag kände alltid att där måste finnas orsaker nog — synd nog, som behöfde renas... svaghet nog, som behöfde stärkas... ingen tuktan kunde komma till mig utan orsak och nödvändighet. Men nu då allt är så annorlunda, då glädje följer på glädje, och Gud gör mig lycklig, som du säger, *genom dig*... kan jag ej återhålla tanken... 'Hur har jag förtjänat *detta* af honom?' Jag vet att jag ej har förtjänat, ej förtjänar det nu. — Skulle det kunna vara så, att hjärta och lif sköflats för att bereda plats åt dig? Om det är så, då var det en nådig skickelse, älskade! Man lämnar marken i träde före hvete-skörden.»

Det var ej heller blott för hennes personliga kärlekslycka, som hennes lif måste ligga i träde, utan äfven för att bereda jordmånen till en annan skörd, af hvilken efterkommande släkten skulle hämta näring och frön att i sin tur så ut till nya skördar. — Ännu en gång sagan om Pan och röret, vasspipan som måste brytas, urhållas och genomborras för att gudens röst skulle kunna klinga hel igenom den, oskärad af några missljud. Huru svår den prøfvotid var, som Elizabeth Barret Browning måste genomgå för att värdigt kunna mottaga sin stora lycka och sitt stora kall, framgår af följande rörande rader till Robert Browning, skrifna innan han ännu fått hennes samtycke till ett

giftermål: »Jag har känt mig tacksam och smickrad... ja smickrad... när han (hennes hund Flush) föredragit att stanna hos mig hela dagen mot att gå ned till de andra. Äfvenledes har jag varit och är med skäl tacksam mot min egen familj för att man ej låtit mig se att jag är en börda. Detta är fakta. Och huru skall jag känna mig, när ni säger mig, hvad ni sagt mig — och hvad ni kunde, ville och vill göra, och ej *skall* göra? —»

Så ödmjuk och anspråkslös i sitt dagliga lif var den kvinna, som i sig ägde förenade en kanske ditintills oöfverträffad grad af snille och sann kvinlighet.

Hvad som höll hennes eldiga själ med bränsle under alla de ständigt återkommande perioderna af sjukdom och afskildhet från världen — och som bekant förde hon ända från sin tidigaste ungdom och till den dag, då hon vid 38 års ålder som Robert Brownings maka öfvergaf föräldrahemmet, en invalids tillvaro inom sjukrummets fyra väggar, — var hennes vakna intresse för tidens och dagens frågor. Outtröttligt tog hon del i det politiska lifvet, och många af hennes längsta och mest betydande dikter äro uteslutande myntade därpå, såsom t. ex. »Casa Guidi Windows», skrifven 1847 midt under Italiens fåfänga sträfvande efter att blifva ett fritt och enadt folk, »Napoleon the III in Italy», »A curse for a nation» och många andra. I dem finna vi idealisten, frihetskämpen och kosmopoliten, som ser sitt eget land i världshistoriens belysning, ej i den egna kammarens synvinkel. Som individ kände hon sig bunden vid sitt land, men som en fri ande, oberoende af tid och rum, kunde hon känna för andra tider, andra nationer. Hon afskydde detta katalogiserande, som tvingar in under vissa massbegrepp, och hvad hon säger om kyrkor och sekter kan nog slå in litet hvarstans äfven inom politiken. »De synliga kyrkorna fuska bort sina inre typer, och om en kyrka påstår sig stå öfver förfall och nederlag både förfaller — och ljuger hon.»

Djupt ogillande sitt lands merkantila politik under det dåvarande skedet, tvekar hon ej att djärfvt slunga ut sina förbannelser mot den, och stolt utlägger hon sina åsikter i företalet till de politiska dikterna om »Napoleon III in Italy». — »Om med patriotism menas att vid alla tillfällen smickra sin egen nation, då är patrioten — upptag det som ni behagar — endast hoffmannen, hvilket jag icke är. Tiden är kommen att begränsa betydelsen af vissa termer, eller att utvidga betydelsen af vissa

ting. Nationalitetskänslan är utmärkt på sin plats, och egenkärleksinstinkten är fastrotad hos människan och kan utvecklas till uppoffrande dygder. Men alla dygder äro medel, och om vi hindra de anlagen att växa och vidgas både förstöra vi dem som dygder och förnedra dem till den värsta art utaf förfall, som är ädla skapelser förbehållen. Till exempel: att icke blanda sig i grannstaternas affärer är en stor politisk dygd; men att icke blanda sig i är ej detsamma som att gå öfver på andra sidan, då ens nästa faller i rövvarhänder. Ifall patriotism verkligen är en dygd, kan därmed ej menas en exklusiv hängifvenhet för vårt eget lands intressen — ty detta är endast en annan form af hängifvenhet för personliga familje- eller lokalintressen, hvilka alla, om de ej höja sig öfver sig själfva, äro tarfliga och omoraliska. Och i Aurora Leigh:

— — — — »Diktarns hjärta
kan vidga sig att famna två nationer,
om än trångbodda i en kvinnas bröst.

* * *

Vi ha nu följt Elizabeth Barret Browning genom några af de frågor, som mest sysselsatte henne under hennes tankerika lif, och dock ha vi ännu ej hunnit beröra det ämne, som helt genomströmmade de andra och gaf dem deras lyftning och bärkraft, nämligen hennes högt och fritt utvecklade religiösa åskådning. Denna var bakgrunden, mot hvilken man bör skåda hennes lif och verk, och ehuru den betydligt vidgade ut sig och förändrade form och färg, allt eftersom åren gingo, var den alltså af samma betydelse för hennes lifsåskådning. Uppfostrad ibland metodisterna, för hvilkas enkla och trohjärtade gudstjänst hon allt framgent bibehöll en varm sympati, hade hon dock motvilja för att sätta på sig någon af »sekternas livréer» och föredrog att ur hvar sekt och i hvarje kyrka leta upp det som var af gudomligt ursprung. Hennes egna ord tolka bäst arten af hennes religiösa trosbekännelse.

»Jag har blifvit kallad ortodox af icke troende och kättare af kyrkans medlemmar. Jag hyser fruktan för en uppenbarad religion, oförnögen att utvidga sig allt efter människans behof. Hvad som kommer ifrån Gud har lif i sig, och förvisso kan ej det andliga området utgöra ett undantag från allt lefvandes växtkraft».

Den andlighet som genomträngde hela hennes personlighet i samband med hennes böjelse för spiritualismen, tog hos henne bort all den fruktan för det okända landet bakom döden, de orosfyllda tvifvel, som eljest pläga vara förknippade med dödstanken. För denna natur, hvars kropp hade så löst fäste i lifvet, att hon när som hälst finge vara beredd att lämna det, innebar vissheten därom alls intet afskräckande eller gåtfullt. Anden hade så vant sig vid att lefva sitt eget lif, oberoende af den bräckliga kroppen som endast stäckte dess flygkraft, att dennas afskuddande, då tiden var inne, endast skulle kännas som en befrielse.

»För min egen del har jag länge känt mig öfvertygad om att hvad vi kalla för död endast är en episod i lifvet. — Jag tror, att den köttsliga kroppen blott är en hylsa, som faller af oss i döden, medan den andliga kroppen genast frigöres i strålande uppståndelse. Jag tror på ett verksamt mänskligt lif efter döden, såväl som före den, och på ett oafbrutet människolif».

Och ännu fullödigare ljuder hennes röst i orden: »Mer och mer lif är hvad vi behöfva 'skref Tennyson för länge sedan, och detta är det rätta behofvet. Likgiltighet för lifvet är sjukdom och därför ej styrka. Men lifvet här är endast halfva äpplet — en klyfta af äpplet ville jag säga, är blott afsedt att leda tanken på den runda, fullmogna frukten...»

Sålunda gick hon stolt och hoppfull sin väg fram, emedan hon var en af dem som burit mycket lidande, som modigt vågat att tro på solen, äfven då deras ögon blott voro vana vid natten. Det som vi andra blott dunkelt ana, det känna dessa utvalda som en visshet, och de spridda delar af lif och sanning som vi finna på vår väg och mödosamt söka hopfoga, likt barn syslande med en läggkarta, sluta sig inför deras ögon samman till ett lefvande helt, där intet är oskönt eller öfverflödigt, utan hvarje del hvilar på den föregående och uppbar den nästkommande i en harmonisk följd. Och återskenet af det ljus som är deras andliga atmosfär hvilar som en gloria öfver deras gestalter, där de gå sin väg fram, och gör vandringen lättare och hoppet om gryningen vissare för dem, som vandra vid deras sida genom skymningen.

Mildred Thorburn.

Från kvinnovärlden.

Finland.

Finska kvinnoföreningens fest med anledning af representationsreformens trädande i kraft 1 okt.

Vid denna fest framfördes hälsningstalet af fru E. Sjöström, hvilken framhöll de förhoppningar och känslor, som besjälade kvinnorna vid detta viktiga tidskifte, då de såsom mannens jämnlikar gå att taga del i samhällets utvecklingsarbete. Framhållande de nya plikter, som dessa nya rättigheter medföra, påpekade tal. nödvändigheten för kvinnan att härefter inhämta bl. a. grundliga samhällskunskaper för att kunna bilda sig en egen öfvertygelse i de frågor, på hvilkas lösning hon får inflytande. Ehuru det i närvarande tid är omöjligt att ställa sig utom partierna ansåg tal., att kvinnans plats inom dem ej är, »där hatet eggas och huggen falla, utan hennes uppgift är fastmer att på öfvertygelsens väg försona, mildra och bereda väg för fördragsamhet och ömsesidigt förtroende». Tal. uttalade slutligen förhoppningen, att kvinnorna i det offentliga lifvet måtte lyckas bringa nya vapen, så att det märkes att samhällets hjärta, ej blott dess förstånd, har ledningen.

Hufvudtalare för aftonen var fröken Alexandra Gripenberg. Vi återgifva här efter finska tidningar hennes tal.

»I dag träda Finlands kvinnor med medborgarbrief i handen in i jämlikhetens kungarike.

Härliga stolta dag! Efterlängtrade dag!

Vi gamla, som vandrat i öknen, vi hafva aldrig drömt oss lyckan att vi själfva skulle få beträda det förlofvade landet. Under vårt arbete tänkte vi blott på kommande generationer. Eller måhända drömde vi därom fordom, då vi som unga begynte arbetet, fulla af tro på lifvet och människorna, besjälade af obegränsad tillit till vår idéns styrka. Sedan icke mer — när Finlands dag mulnade och sorgen blef vår arbetsbörd. Därför verkar denna oväntade seger såsom en sommarvarm, klar höstdag under indian-sommaren. Men i vår glädje blandar sig oro och bäfvan. Vi gamla hafva visserligen icke kunnat direkte bereda oss för segern, men vi hafva dock på våra samveten mycken ligkiltighet, tröghet, håglöshet. Om vi annorlunda skulle uppfattat kvinnosaken, om vi ej skulle betraktat den nedlåtande såsom något hvartill vi kastade smulor af vår tid och vårt intresse, hur annorlunda skulle vi ej nu mottaga denna dag, hur mycket lugnare, med större jämnmod och — med bättre samvete! Och den unga kvinnogeneration, som dock har haft helt andra utvecklingsmöjligheter än vi, hur har den uppfattat sin ställning till kvinnosaken? Har den icke, såsom så träffande blifvit sagdt, ofta nog klifvit upp på idéens axlar för att bättre kunna plocka de söta frukterna från fördelarnas träd, och när dessa äro vunna har stödet förakt-

ligt kastats undan? Hur som helst, gamla som unga, få vi i dag slå oss för vårt bröst och erkänna: »Andra länders kvinnor hafva i årtionden kämpat troget, uthålligt och modigt för den rättighet, som vi i dag mottaga såsom en alltför lätt undfångnen arfvedel. Och dock är det nu på oss, okunniga och likgiltiga finska kvinnor, som världen har sina blickar fästa. På oss beror hur snart Englands och Amerikas högt öfver oss stående kvinnor skola få röst-rätt. I sanning, detta vore en ödets bittra ironi, om vi ej där- under skulle se en djupare mening. Gud utväljer ibland ringa verktyg till att utföra sina afsikter. Han älskar att nedlägga gyllne äpplen i lerkärl, på det våra undrande blickar bättre skola se storheten i hans verk. Så har ock nu i våra händer nedlagts möjligheten att kunna påskynda förverkligandet af en stor idé, 'den store Kongstanke at samle alt Folket og vække det, saa det kjænder sig være et'. Är icke detta en stor och tröstande tanke? Må vi då fröjdefullt hålla oss fast vid den, när vi från och med i dag gå ut att börja vårt stora uppfostringsverk: bereda oss att värdigt bära vår valbarhet.

Många känslor trängas i dag inom oss. En af dem bereder oss den renaste glädje och det är vissheten att under de tjugutvå år vårt arbete varat så mången idéns motståndare förbytt till dess vän. Det har blifvit sagdt, att 'sångens och harmoniens sinnebild, harpan, uppstått ur den spända bågen med dess sträng. Sådana utvecklingar försiggå ock på andra områden och världen är full af väljud från strängar, hvilka en gång varit till strid spända senor'. Hur ljuft att minnas detta i dag.

Och slutligen går vår tanke tillbaka till alla dem, hvilkas hängifna, oftast tacklösa arbete förberedt och möjliggjort segern i dag. Välsignelse öfver deras minne. Må vår tacksamhet vara den oförvissneliga krans, hvarmed vi i tanken pryda deras grafvar, vare sig de äro i fjärran Australien, det stolta Albion, den mäktiga världsrepubliken bortom Atlanten, det land, hvarmed vi äro fästa med minnets silfvertrådar, Sverige, eller i vårt eget land. Välsignade vare de, hvilka stridt för de stora idéerna, 'som likt gnistor lysa för vårt skumma öga i jordens natt'».

*

Enligt beslut, meddeladt på festen, nedlades af Finsk kvin- nöförening en krans på den kända förkämpens för kvinnans rösträtt, fröken Adelaïde Ernrooths graf.

Bland de många telegrammen märktes ett från Svenska kvin- nornas nationalförbund.

*

Tyskland.

Intryck från en socialdemokratisk kvinnokongress.

Fru Minna Cauer lämnar i sin tidskrift »Die Frauenbewe- gung» en intressant redogörelse för den i samband med den stora

»socialdemokratiska riksdagen» i Mannheim hållna kvinnokongressen den 22—23 sistslidne september.

Fru Cauet, hvilken, som bekant, representerar den yttersta venstern inom Tysklands kvinnorörelse, börjar sin artikel med att uttrycka sitt beklagande öfver att endast ett fåtal af de borgerliga kvinnosakskvinnorna bevistat mötet i Mannheim. Icke blott för de intryck man samlar från en främmande tanke- och känslövärld är deltagandet i ett sådant möte af nytta för oss borgerliga kvinnor, utan för de personliga vittnesbörd, som där afges af dem, hvilka lefva, lida och kämpa inom denna värld. Ty en annan värld än vår egen är det som där träder oss till mötes, och fast mycket af det vi få höra icke är vidare uppbyggligt, är det dåraktigt, ja inskränkt att icke försöka sätta sig in i de kroppsarbetande klassernas tankegång.

Vidare heter det: »Hvilken ståndpunkt man än må intaga till den eller den riktningen hos den uppåtsträfvande stora massan af folket, *ett* kan icke bestridas och det är, att den tyska socialdemokratien är kött af vårt kött, blod af vårt blod, den är tysk alltigenom, hur absurda än dess yttringar må te sig. Alla den tyska karaktärens fel och svagheter bär den inom sig, lika väl som dess storhet och dess styrka. Detta framträdde på Mannheimsmötet i de på dagordningen stående rapporternas grundlighet och vidlyftighet, liksom i försöken att basera allt, hvad det vara månde, på den historiska utvecklingens grund — för att till sist låta den historiska utvecklingen utmynna i socialismen. I ett afseende kan dock detta parti tjäna som förebild för de borgerliga partierna och den borgerliga kvinnorörelsen. Offervilligheten och hängifvenheten i arbetet, hänförelsen för idén och sammanhållningen i det gemensamma sträfvandet.»

50 delegerade med 54 fullmakter från Tyskland bevistade kongressen, däribland 10 manliga, dessutom representanter från Österrike och Holland. Hälsningar ingingo från Finland liksom från åtskilliga andra länder. Partistyrelsen bringade den socialdemokratiska kvinnokongressen sin hälsning genom riksdagsledamoten Molkenbuhr. Det hade dock varit önskvärdt, anmärker förf., att denne visat sig bättre orienterad i den moderna kvinnorörelsens historia. Gripande voro de ryska delegerades anföranden. På ett entusiastiskt sätt besvarades dessa af fru Zetkin, hvilken förklarade: »Er kamp är vår kamp; er seger är vår seger!»

Af stort intresse var redogörelsen för partiets verksamhet, hvilken lugnt och sakligt framfördes af Tysklands förtroendeombud fru Ottilie Baader. Förvånansvärd är den hänförelse och oegen nytta hvarmed dessa med en dryg arbetsböda för egen del betungade kvinnor verka för organisationens bästa. Utbildningskurser, läse- och diskussionsaftnar sättas i gång, talarinnor utskickas, politisk- och social agitation bedrifves. För lagstiftning angående barnavård och minderårigas skydd verkas med ifver, sjukkassor upprättas, o. s. v. De socialdemokratiska kvinnornas organ, »die

Gleichheit», har att glädja sig åt ett växande antal prenumeranter, intresset bland kvinnorna för de politiska valen är i tilltagande, och öfverraskande är den offervillighet, hvarmed rörelsen understödes med penningmedel. Flera tusen mark ha för agitationsändamål samlats endast under ett år. Från de olika landsdelarna förelågo rapporter öfver framgångar eller nederlag. Öfver alla hvilade dock polisens damoklessvärd och »medborgarinnorna» underläto ej att med bitande sarkasmer omnämna lagens väktare. Det sätt hvarpå dessa tillämpa den föråldrade förenings- och församlingsrätten ländar ej håller polismyndigheterna till heder.

Långa anföranden förekommo för öfrigt öfver barnkrubbor och vårdanstalter för barn, öfver tillståndet bland de landbrukande kvinnorna och inom tjänarinneklassen. Angående den senare frågan utspann sig en längre diskussion, hvarvid »nåderna», (die Gnädigen) med andra ord matmödrarna, fingo sina fiskar varma. Att märka: de ur arbetarekretsar i medelklassen ingifta fruarna, »medelklassmatronorna», som de ironiskt benämndes, erhöllo det sämsta vitsordet i fråga om behandlingen af sina tjänarinnor. Dessas högfärd och benägenhet att, då de tjänade i förnäma hus, se ned på fabriksarbeterskorna fördömdes skarpt. Tjänarinnornas bostads- och sedlighetsförhållanden behandlades äfven. Efter denna diskussion, liksom på den om landtkvinnorna, antogos långa, i detalj gående resolutioner.

* * *

Om förf., hvilket framgår af ofvanstående, söker se opartiskt på de socialdemokratiska kvinnornas sträfvanden och är villig att erkänna det som är beröm- och aktningvärdt däri, kan hon ej undgå att lifligt känna det ensidiga, hätska och i hög grad orättvisa i deras ståndpunkt till andra rörelser utom deras eget parti. Skarpast framträdde detta under det viktigaste momentet på kongressen: behandlingen af den kvinliga rösträttsfrågan. I denna diskussion var fru Clara Zetkin, den kända ledarinnan af Tysklands politiska socialdemokratiska kvinnorörelse, själfskrifven första talarinna. Härom skriver fru Cauet:

»Fru Zetkins temperament är allbekant*), den entusiasm, som besjälade henne känna vi väl, och ofta ha vi träffats af snärtarna från det gissel, som hon tidt och ofta svänger öfver oss radikala kvinnosakskvinnor. Vi voro således beredda på det värsta, och vi fingo också skäppan full. Antingen det nu var medvetet eller omedvetet, men talet vimlade af förvrängningar, falska beskyllningar och osanna uppgifter, riktade mot den borgerliga kvinnorörelsen i allmänhet, särskildt mot den borgerliga rösträttsrörelsen och i all synnerhet mot 'de radikala'. Då alla, utom de till partiet

*) Redan vid den första internationella kvinnokongressen i Berlin 1896 uppträdde fru Zetkin vid ett socialdemokratiskt protestmöte mot de borgerliga kvinnorna på ett ytterligt våldsamt sätt.

hörande, nekades ordet, fick hela denna störsjö oemotsagd gå ut i världen. Det att fru Zetkin sysselsatte sig med oss en hel halftimme bevisar emellertid just den betydelse hon tillmäter oss, hvarför vi ha alla skäl att känna oss tacksamma för den uppmärksamhet, som kom oss till del. Frånräknadt detta var anförandet brilliant och i många afseenden förträffligt.»

Äfven här utgicks från historisk grund, och intressant var talarinnans hänvisande till alla de reformatorer, som gått i spetsen för de borgerliga sociala rörelserna, Condorcet, Stuart Mill, Mary Wollstonecraft m. fl. Äfvenså af stort intresse var att höra utläggningen af enskilda partimedlemmars affall i Belgien, Holland, Sverige och Österrike, så snart det blef fråga om den politiska tillämpningen af den kvinliga rösträtten. Här försökte tal. att finna förklaringar och ursäkter. Några mildrande omständigheter existera dock aldrig för de borgerliga, då de affalla från den goda saken. De träffas endast af hån och bitande ironi.

Angående fru Zetkins uppträdande yttrar förf.: »Hon är folktalare och agitator och tillika fanatiker så snart det rör det socialdemokratiska partiets mål och principer. Från den synpunkten bedömde jag henne och urskuldade mycket. Hon är marxian i själ och botten, och därför ifrar hon med glödande fanatism för det kapitalistiska samhällets omstörtande. Om nu de socialistiska idéerna segra bli nog vi, radikaler, de första som brännas å bålet.»

Långt mer behärskadt, lungt och sakrikt, uppträdde Bebel, då han tog till orda efter fru Zetkin. Undvikande alla angrepp mot den borgerliga kvinnorörelsen, visade han sig vara den praktiska politikern, och framhållande centerns och det katolska partiets taktik, den att politiskt skola sina kvinnor för att en gång kunna stödja sig på dem och utvidga sin makt, menade han, att klokheten bjöd socialdemokraterna att hålla fast vid kvinnornas rösträtt. Fru Cauet gör i samband härmed den anmärkningen, att kvinnorna, äfven de borgerliga, hvilka djupt få erfara saknaden af de borgerliga partiernas stöd, med tacksamhet måste erkänna att i Tyskland socialdemokraternas parti är det enda, som upptagit kvinnans rösträtt på sitt partiprogram.

För att återgå till kongressen i Mannheim. Men äfven bland socialdemokraterna finns det, säger fru Cauet, medgörligt folk. I fråga om det praktiska nutidsarbetet är man villig till eftergifter enligt Bebels anvisning. Detta framgick ju under behandlingen af barnkrubbor, försäkringslagstiftning, hjälp för barnaföderskor m. fl. frågor, hvarmed man sedan lång tid tillbaka sysselsatt sig inom den borgerliga kvinnorörelsen.

Artikeln slutar med en önskan, att de socialdemokratiska kvinnorna ej alltid måtte betrakta de borgerliga som sina fiender. »Många frågor beröra oss *alla*, många problem äro gemensamma för *alla* kvinnor. Att socialdemokraterna nu börjat erkänna be-

hofvet af en kvinnorörelse inom partiet, är emellertid ett tecken på ett växande erkännande af kvinnointressenas solidaritet.»

*
—————

Litteratur.

Internationellt organ för kvinnans politiska rösträtt.

Den 15 sept. utsändes första numret af den vid Köpenhamns-kongressen beslutade publikationen, afsedd att vara organ för det Internationella kvinnliga rösträttsförbundet.

Första numret af »the Bulletin or Monthly Correspondence», som titeln lyder, föreligger endast i maskinskrifvelser; det börjar och slutar med en ifrig vädjan från bladets utgifvarinna, förbundets sekreterare fröken Martina Kramers från Rotterdam, till föreningarna världen rundt att lämna flitiga meddelanden rörande de respektive ländernas rösträttsarbete. »Jag kan», skriver fröken Kramers, »icke själf skapa 'Bulltinen'. Allt beror på er, på alla och en hvar. Om ni låta nyheternas källa sina, kunna ni därur ej hemta någon vederkvickelse. Men hvarje fakta måste vara väl afvägd, så att ni kan gå i god för dess sanning».

De länder, från hvilka meddelanden hittills ingått, äro Danmark, Stor-Britannien, Tyskland och Holland. Tillfredsställelse öfver Köpenhamns-mötets i allo lyckade förlopp får naturligtvis värtaliga uttryck i Bulletinen och bl. a. lämnas däri utförliga referat öfver den danska pressens hållning vis à vis kvinnornas kongress. De stora dagliga tidningarna, heter det, tycks ha förvänat sig öfver, att i Konsertpalatset, i stället för en hop skrikande, pockande, illa klädda, ohyfsade och okunniga kvinnor, ha funnit en samling förfinade damer, många med doktors-titel och doktorskunskaper och med verklig kännedom om parlamentariska former. Och med hvar dag som gick ökades den aktningfulla och erkännande tonen. Särskildt imponerande synes det i samband med kongressen söndagen den 19 aug. i Fredriksbergs park ordnade offentliga rösträttsmötet ha verkat, vid hvilket fröken Elisabeth Grundtvig förde klubban, där Björnsterne Björnsons dikt sjöngs som inledningssång och mrs Chapman Catt och andra af mötets eminenta talarinnor läto höra sig. För Sverige talade, som bekant, fru A. M. Holmgren.

Från England lämnas jämte en del notiser från dess kvinnliga rösträttsvärld en längre utredande öfversikt af de vid engelska parlamentet rådande formerna, hvaraf man får en klar inblick i de vidriga förhållanden, som därstädes kvinnornas politiska rösträttssak har att strida emot. Samtidigt konstateras, att 410 af de 600 medlemmarna i underhuset äro för kvinnornas rösträtt; trots

detta är i följd af de parlamentariska spetsfundigheterna, dess lösande hänskjuten till obestämd framtid.

Med denna kortfattade resumé af Bulletinens innehåll torde visats, att den bjuder på mycket af intresse, och det är att hoppas, att med rösträttsföreningarnas samfällda medarbetarskap den skall blifva hvad den lofvar, nämligen ett innehållsrikt språkrör för världens kvinnliga rösträttssträfvanden.

L. D.

— * —

Föreningsmeddelanden.

Den kvinnliga arbetskraften och de centrala ämbetsverken. Med anledning af den förestående regleringen af de kvinnliga extra ordinariearnas löneförhållanden har Förbundet låtit utarbete en artikel med ofvanstående rubrik. (Se föreliggande häfte). Särtryck af denna uppsats har tillställts statsrådet och chefen för finansdepartementet, tillika med en så lydande skrifvelse:

»Fredrika-Bremer-Förbundet, som från trycket låtit utgifva en skrift till belysande af spörsmål i afseende å den nu särskildt till följd af riksdagens skrifvelse den 23 maj 1906 aktuella frågan om kvinnoarbetets användning i statens tjänst, tillåter sig härmed till Herr Statsrådet öfverlämna ett antal exemplar af ifrågavarande skrift med vördsam hemställan, att de i densamma framställda synpunkter vid ärendets behandling måtte vinna beaktande.»

Till statsrådets öfriga medlemmar, expeditionschefer, samt cheferna för de ämbetsverk, där kvinnor äro anställda, har äfvenledes skriften blifvit insänd. Den kommer äfven att tillskickas riksdagsmännen, då frågan förelägges riksdagen.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets hem för sjuksköterskor.

Innevarande höst är det fyra år sedan F.-B.-F:s sjuksköterskebyrå öppnades i egen lokal med egen föreståndarinna. Byrån har haft att glädja sig åt allmänhetens förtroende i alltjämt växande grad, och redan nu har sjukvårdskomitén, den ledande kraften i företaget, varit i stånd att utvidga detsamma genom att jämte platsförmedlingsafdelningen ordna ett *hem för sjuksköterskor*.

Detta hem, som öppnades med en enkel festlighet den 17 sistslidne okt., är inredt i tredje våningen af samma hus, som sjuksköterskebyrån, Tunnelgatan 25. Det är afsedt för 16 privatsköterskor, hvilka mot en billig hyra där skola finna en hemlik bostad på de mellantider de ej äro upptagna af sjukvård. Hemmet är fullständigt möbleradt, på ett enkelt men smakfullt och tilltalande sätt, något som kunnat åstadkommas tack vare ett på fördelaktiga villkor erhållet lån och välvillig hjälp af en del

intresserade utomstående. Ehuru företaget är beslutadt endast på ett års försök, hyser komitén den förhoppningen, att det skall motsvara sitt ändamål, det att utgöra för sina pensionärer en väl behöflig och eftersökt fristad efter tjänstgöringens ansträngningar, och med tiden själf kunna bära omkostnaderna.

Det nya hemmet förestås af platsförmedlingsbyråns föreståndarinna, fröken Sally Pettersson, hvilken i främsta rummet haft förarbetena för hemmet, dess inredning och uppsättning om hand. Allt därinom vittnar om praktisk förmåga, fin smak och känsla för hemtrefnad och den enkla komfort, som i synnerhet bör vara behöflig för kvinnor, hvilka ägnat sig åt sjuksköterskans slitande kall.

*

»Förbättrande af fabriksarbeterskornas bostadsförhållande» var ämnet för ett diskussionsmöte i Malmö, frimurarlogens festsal, anordnad af *Fredrika-Bremer-Förbunds-kretsen Malmö—Lund med omnejd* den 30 sistlidne oktober. Till mötet, som var talrikt besökt, hade som sakkunniga inbjudits fabriksägare, disponenter, läkare m. fl. Frågan, som väckts med anledning af fröken S. Ulrichs föredrag (infördt i Dagny, hft. 14) på Motalamötet öfver ofvanstående ämne, blef på mötet allsidigt belyst, dels af kretsens ordf., fröken Lindencrona, hvilken redogörelse för hvad som på andra platser åtgjorts för saken utmynnade i satsen: »Sunda bostäder utgöra det verksammaste medlet att höja den kroppsarbetande befolkningen i sanitärt, socialt oeh sedligt afseende», dels af öfriga anföranden, såsom slottspastor Wiréns, hvilken framhöll betydelsen af s. k. bostadsundersökningar, samt vikten af samverkan mellan stad, kommun och enskilda. Den intressanta och sakrika diskussionen fick utgöra svar på den uppställda frågan.

*

Fil. dr. Maikki Friberg

från Finland, som en tid under hösten gästade vår hufvudstad, höll, på anmodan af styrelsen för Föreningen för kvinnans politiska rösträtt, den 26 oktober ett föredrag i Musikaliska akademiens stora sal öfver »De finska kvinnornas rösträttsseger». Det intressanta och medryckande föredraget skildrade först de svåra åren med deras lidanden och olyckor, men på samma gång mäktiga nationella uppryckning, som ej minst gjorde sig gällande hos kvinnorna, och till sist den nya dagens inbrytande öfver Finlands folk, särskildt öfver dess kvinnor, då full politisk medborgarmyndighet tilldelades dem som ett själfskrifvet erkännande af den betydande del de haft i landets frihetskamp.

Dr. Friberg, själf en af de handlande personerna inom Finlands politiska och sociala värld, är i besittning af stor värtalighet och ett behärskande af sitt ämne, som gifvit henne det välförtjänta, äfven i utlandet erkända ryktet af att vara en af den skandinaviska kvinnorrörelsens mest framstående talarinnor.

*

Bikupan,

21 Klarabergsgatan 21.

Svenska fruntimmersarbeten: Hemväfda Gardiner, Nationaldräkter, Broderier, stickade och virkade arbeten, glödrerade artiklar, träsniderier, Dockor, Lampskärmar, Barnkläder, Förkläden, Mössor, Askar med modeller för »baby»-utstyrselar, Lappskor m. m.

Beställningar mottagas på Linneutstyrselar och alla slags fruntimmersarbeten. Märkning med broderi och bläck utföres.

Broderade remsor.

Knypplade och virkade Spetsar finnas på lager.

Rekvisioner från landsorten expedieras skyndsamt och omsorgsfullt. Allm. Tel. 51 65.

Hemtrefnad,

Praktisk tidning för kvinnan,

Utgifven af Fredrika-Bremer-Förbundet.

Utkommer hvarje vecka, utom under sommarmånaderna, med minst 40 nummer om året.

Prenumerationspris: 1,35.

All prenumeration sker genom posten.

Ellen Fries' bibliotek

är öppet *alla hvardagar kl. 3—4 e. m.*

Biblioteket är mot skriftlig borgensförbindelse af känd förbundsmedlem afgiftsfritt tillgängligt för kvinnor, som egna sig åt studiet af historia och närliggande ämnen.

Det är dessutom tillgängligt för Fredrika-Bremer-Förbundet.

Anmälan.

Dagny utkommer 1906 med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* . . . kr. 3.50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5.00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre pr enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Grand Palais, Paris 1902 *det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj*, och detta i sin egenskap af »*antiseptiskt munvatten*» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,
H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Anonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Riks. Tel. 97 83.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå: Tunnelgatan 25.

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.